

Energetický zákon. Komentář

Recenze

Několik recenzí, které jsem v poslední době měl možnost číst, začíná konstatováním, jak dlouho se čekalo na zpracování komentáře k dotčenému zákonu. Ani já nezačnu jinak. Energetický zákon nabyl účinnosti dne 1. ledna 2001 a jeho klíčová novela provedená zákonem č. 670/2004 Sb., za účelem transpozice tzv. druhého energetického balíčku, je účinná již od 30. prosince 2004. Doba 12 let je relativně dlouhá, na druhou stranu je nutné uvést, že od napsání komentáře mohly odrazovat časté novely, z nichž ty z roku 2009, 2011 a 2015 byly velmi rozsáhlé a měnily některé klíčové instituty (bohužel ne vždy ku prospěch věci). Nelze navíc vyloučit, že „není všem dnům konec“ a přijdou další změny, minimálně v závislosti na vývoji evropského práva. Je proto sympatické, že se tím autoři, ani nakladatelství, nenechali odradit.

Jak se píše v komentáři, elektřina se nedopravuje, elektřina prostě je. Tato úvaha ve zkratce odráží skutečnost, že právní úprava trhu s elektřinou, plynem a tepelnou energií se v mnohém odvíjí od přírodních zákonů. Zmíněné komodity mají specifické vlastnosti, což se projevuje zejména v podmínkách jejich dodávky do místa odběru. Autoři, kteří se podíleli na zpracování komentáře, mají s fungováním trhu bohaté zkušenosti získané buď dlouhodobou prací v energetické společnosti, nebo poskytováním právních služeb takové společnosti, anebo mají zkušenosti získané prací pro dohledový orgán, Energetický regulační úřad. Vedle toho se někteří z nich věnují i akademické práci.

Energetický zákon je neobvyklý tím, že upravuje podnikání na různě velkých trzích s třemi navzájem nezastupitelnými komoditami. Logika přijetí společné zákonné úpravy byla mimo jiné i v tom, že řada právních institutů se týká všech tří trhů; jde např. o práva provozovatele příslušné soustavy k cizí věci v souvislosti se zřízením a provozem soustavy, omezení nebo přerušení dodávky energie zákazníkovi nebo o neoprávněný odběr energie ze soustavy. Přesto však energetický zákon upravuje tyto instituty zvlášť pro každý trh a někdy i zvlášť pro jednotlivé účastníky stejného trhu. Autorům komentáře proto nezbylo než pojednat např. o právech k cizí věci celkem na šesti místech. Rozumím tomu, že není úkolem komentáře „napravit“ systematiku zákona, současně však mám za to, že zrovna co do práv k cizí věci by soustředění pojednání o této materii do jednoho místa (např. mezi hlavu I a II energetického zákona) nebylo na škodu.

Existence transparentního trhu s elektřinou nebo plynem je podmíněna třemi základními okolnostmi. Musí dojít k účinnému oddělení regulovaného a neregulovaného podnikání (tzv. unbundling) tak, aby osoby z neregulovaného (konkurenčního) prostředí, tj. obchodník nebo výrobce, neměly možnost ovlivňovat ve svůj prospěch chování osob z regulovaného prostředí (provozovatelé soustavy včetně zásobníku plynu). Vedle toho musí být obchodníkům nebo výrobcům umožněn přístup k soustavě, čímž se rozumí právo na přenos, přepravu nebo distribuci elektřiny nebo plynu. V neposlední řadě pak zákazníci musí mít právo vybrat si dodavatele komodity.

V komentáři k příslušným ustanovením energetického zákona (§ 24a, § 25a a § 58a až 58n, ve spojení s § 10a a násl., a § 25a, § 59a a § 60a) se autoři podrobně věnují podmínkám, které musí být splněny, aby se dalo mluvit o oddělení. Ohledně přístupu k soustavě (zásobníku plynu) autoři poukazují na odlišnost mezi tzv. regulovaným přístupem (§ 24, § 25, § 58 a § 59) a vyjednaným (smluvním) přístupem (§ 60). V obou případech se přístup realizuje na základě

smlouvy, rozdíl je však v ceně za poskytnutí služby, resp. ve způsobu jejího určení. Pro regulovaný přístup platí úředně stanovená cena, v případě vyjednaného přístupu je ponecháno na smluvních stranách, aby si cenu dohodly; sjednaná cena však nesmí vést k diskriminaci nebo naopak nedůvodnému zvýhodnění žadatele o přístup k zásobníku. Autoři v komentáři reflektují fakt, že oddělení a přístup k soustavě jsou instituty s původem v evropském právu, a uvádějí řadu přílehlavých odkazů nejen na směrnice a nařízení, ale rovněž tak na pracovní materiály aparátu Komise nebo na její rozhodnutí nebo rozhodnutí evropských soudních orgánů.

Byť existenci většího počtu obchodníků s elektřinou a plynem připouštěl energetický zákon již od roku 2001, rozvoj trhu s komoditami nastal až poté, co právo změnit dodavatele získala největší skupina zákazníků, a to zákazníci v domácnosti. Postupem času se ze vztahů mezi obchodníky a zákazníky stala jedna z hlavních „agend“ energetického zákona. K tomu přispěla i skutečnost, že zákazníci v domácnosti jsou v chráněném postavení spotřebitele. Komentář se této problematice podrobně věnuje na řadě míst (§ 11, § 11a, § 28 nebo § 62) a opět s přihlédnutím k evropskému právu. Čtenář tak může získat ucelený pohled na důvody zákonné úpravy a její aplikaci, ale najde rovněž názory jednotlivých autorů určené k další diskusi. Např. v otázce ukončení smlouvy o dodávce elektřiny nebo plynu výpovědí podle § 11a odst. 3 energetického zákona autorka komentáře Kateřina Eichlerová poukazuje na možnou nedůslednost při transpozici sekundárního unijního práva (směrnice o právech spotřebitele). Dalším aktuálním a diskutovaným problémem jsou meze práva zákazníka změnit dodavatele. Autorka komentáře (opět Kateřina Eichlerová) k § 11 dospívá k závěru, že zákazník může využít toto právo podle vlastní úvahy, nese ovšem odpovědnost za škodu vzniklou dosavadnímu smluvnímu partnerovi. V komentářích k ustanovení § 28 a § 62 kladou jejich autoři důraz i na dodržování zásady *pacta sunt servanda* a upozorňují na to, že závazkový vztah založený smlouvou zákazník nemůže jednostranně ukončit tím, že smlouvu poruší.

Zákonná úprava teploty je útlejší, což je dáno jinými podmínkami fungování trhu s tepelnou energií. Komentář se detailně zabývá postavením jednotlivých účastníků trhu a ozřejmuje jejich vzájemné vztahy vznikající při dodávce tepelné energie a přitom se musí vypořádat i s terminologickou nejasností zákonné úpravy. Zajímavá je rozsáhlá část věnovaná na první pohled nenápadnému ustanovení § 77 odst. 5 energetického zákona, v které autorka (Kateřina Eichlerová) za použití četných soudních rozhodnutí dokládá, jak velký problém může vyvolat na první pohled banální rozhodnutí odpojit odběrné zařízení od soustavy centralizovaného zásobování teplem.

Zasvěcený pohled najdeme i v částech komentáře, které se zabývají veřejnoprávní úpravou. Kromě podmínek udělení, případně zrušení oprávnění k podnikání lze zmínit cenovou regulaci nebo úpravu výkonu dohledu prováděného Energetickým regulačním úřadem. Zejména výkon dohledu přináší s sebou řadu složitých otázek souvisejících s možnou kolizí kompetencí jednotlivých dohledových správních úřadů a především se střetem zájmu na rychlém a účinném postihu protiprávního jednání na straně jedné a ústavně zaručenou ochranou soukromí, obydlí nebo korespondence nebo zákazem sebeobviňování na straně druhé. V komentáři k ustanovení § 18 a násl., lze nalézt účinný návod, jak přistupovat k řešení zmíněných otázek.

Závěrem mi nezbývá než popřát autorům, ať jim jejich invence a elán vydrží do případných dalších vydání komentáře, a dovolím si nejen za sebe vyjádřit přesvědčení, že komentář bude užitečnou pomůckou pro všechny, kteří jej budou používat.

Tomáš Zagar